

ÅKA SKIDORS UTSÄNDE
PRICKADE ETT AV
ÅRHUNDRADETS TORRASTE
OCH DJUPASTE DUMP
I SIBIRISKA MAMAYDALEN,
MELLAN BAJKALSJÖN
OCH MONGOLIET.

Artikelförfattaren påstår att han är färdig som skidåkare efter att ha åkt fulländat puder i Mamaydalen. Vi tror honom inte.

SIBIRIENS PUDER

TEXT NICLAS SJÖGREN FOTO JAKOB HELBIG

Jag spelar på de övrigas artighet och snor den orörda förstanedfarten. Siktet är inställt på ett glest skogsparti i ostlig aspekt. Rent objektivt kan jag inte säga mycket mer än att det snöat drygt en meter de senaste två dygna. Temperaturen har hållit sig mellan 5 och 10 minus. Det har varit i princip vindstilla. Snön är som damm. Som bubblorna i champagne. Lättare än dun.

Redan i tredje svängen är jag blind. Döv. Stum. Jag far som en mullvad under snötäcket. Jag faller tyngdlöst kontrollerat i en kall dans, en bottenlös dröm där världen är god. Där synintryck inte är nödvändiga för att navigera. Hela min organism dras, suggs upp, av gravitation, kastas framåt av intuition. Jaget forsar genom en flock med fjärilar av snökristall. De kittlas, jag skrattar. Jag åker genom kall rök. Jag är en Einsteinidé på skidor som befinner sig i det krökta rummet. Jag är ett imploderande universum. Jag är allt och singulariteten. Jag är en shot med rysk vodka till frukost. Jag är ren, kristalliserad vilja.

Den enda förnimmelsen som når igenom lyckobruket är när mjölksyran i lären signalerar paus. Jag stannar och flämtar som en hund. Som en pudershund, en dvärgpudel instängd för länge i en bil. Jag brinner.

Det är den sista november och säsongens första åk för mig och den tio man starka gruppen som tagit sig till ett ganska svårtillgängligt hörn av världen. Vi befinner oss i Mamaydalen, mellan Bajkalsjön och Mongoliet. Vi har precis drabbats av lössnö som inte går att beskriva.

Jag är fulländad som däggdjur. Jag behöver aldrig mer åka skidor. Som jag längtat. Som jag jagat.

– Det blir svårt att toppa den här säsongens start, konstaterar Yannick Besancon efter några fler åk. Rösten smiter igenom hans bottenfrusna ansiktsbehairing och han ser ut som en reklamaffisch för lössnöäkning. Yannick är vår franske guide som är på pilotresa i Mamaydalen i jakt på nästa lössnöparadis att presentera för kräsna puderygare från hela världen.

★★★★

Men låt mig vrida tillbaka klockan något och prata lite mer om det där med att jaga så frenetiskt efter världens bästa puder.

Ni kanske har läst eller sett *The Beach*? Ni vet historien om den där paradisstranden i Thailand som bara några få invigda känner till. Lite så känns det när jag lyckas nästla mig in i ett

sällskap på sju fransmän, en dansk och två ryssar för att besöka det som kanske är nästa »världens bästa« pudershåla att vallfärda till. Bara krånglet att ta sig dit liksom, det är väl bara ögonbindeln som fattas.

Vi landar i Irkutsk och har tack och lov en heldag i staden. Det är lördag och både utomhus och inomhusmarknaderna har öppet. Ute är det minus 30 och fiskhandlaren ställer i stora plastbackar upp djupfrysade fiskar, fiskade i Bajkalsjön, under bar himmel utan förpackningar.

Irkutsk är en av världens kallaste städer, ja hela staden är en gigantisk frysbox, därför besöker vi området redan i månads skiftet november/december. Det är precis när vintern slår klorna i Bajkalsjöområdet. Det extrema inlandsklimatet gör att temperaturen sjunker snabbt och sjöns fuktiga luft skapar en snökanon som kanske inte överträffas någon annanstans i världen. Om man har tur.

Inomhusmarknaden har ett digert utbud av charkuterier, färskmjölk upphälld på gamla vattenflaskor, ett imponerande ostsortiment och i en lite undanskymd del av marknaden

ramlar vi på två slaktare som precis styckat ett nötkreatur.

På gatorna krokar det nya med det gamla. Oligarkernas fetmercor, häst och vagn och trådbussar. (Och trådbussar förresten, är de gammeldags eller är de rent av hypermoderna med tanke på eldriften?)

När jag och min danske vän senare på kvällen går ut på lokal är det piffigt och snyggt. Vi äter allra bäst på True cost, ett lyxigt ställe som tar motsvarande 15 kronor inträde. Ingen i personalen pratar riktigt engelska men vi googleöversätter och de

är enormt hjälpsamma. Utanför en pub skrånar och röker några unga grabbar som blir överlyckliga när vi berättar att vi är från Skandinavien.

Stämningen är överlag god och jag kanske ångrar lite så här i efterhand att jag tackade nej till nattklubbsröj och komasupning med de ivriga unga männen. Men lössnödrömen, som ska komma att förverkligas imorgon, distraherar även partysuget.

★★★★

De stora horderna av puderygare har inte hittat till Mamaydalen, logiskt nog för att här inte finns några liftrar. Här finns bara ett lättträknat antal svartbyggda stugor. Ja, myndigheterna i Sibirien anser att det är så glesbebyggt att vem som helst har en icke dokumenterad rätt smälla upp en stuga på statlig mark så länge man inte skräpar ner eller hugger ner för mycket träd.

JAG FALLER TYNGDLÖST KONTROLLERAT I EN KALL DANS, EN BOTTENLÖS DRÖM DÄR VÄRLDEN ÄR GOD.

Inga glaciärer, låg lavinrisk och glest med skidåkare. Risken för orört är däremot överhängande.

Skytten skvallrar om vildhetsfaktorn i den här delen av Sibirien.

Vår guide Yannick Besançon i en av de lättillgängliga grytorna i sydostaspekt.

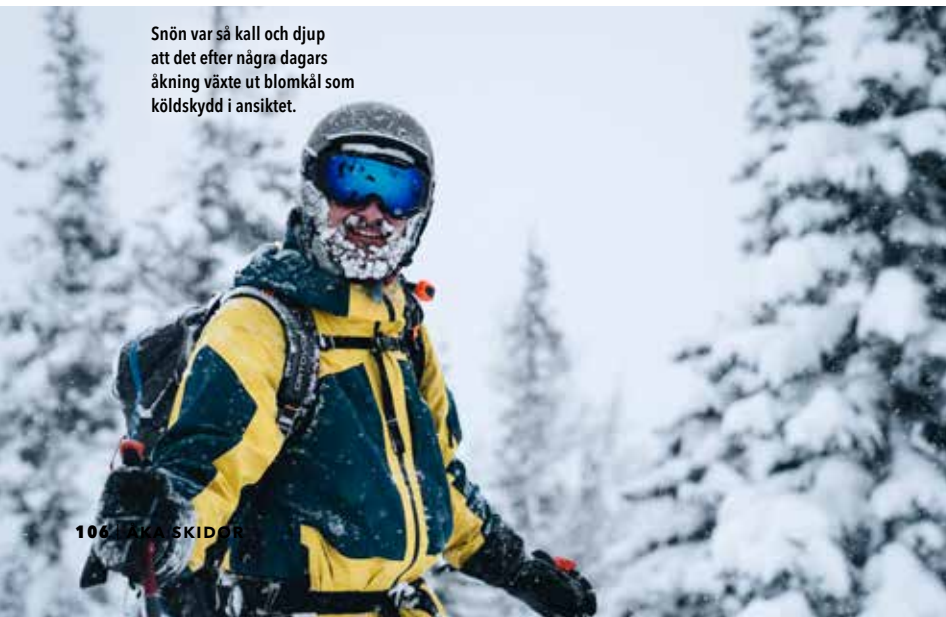
App, app, app, bara upp till kanten.

Spasiba till vår skid- och snohatande kock Sacha.

Snön var så kall och djup att det efter några dagars åkning växte ut blomkål som köldskydd i ansiktet.

Som stugägare kan du inte hävda någon som helst äganderätt men det verkar inte heller som någon vågar ockupera någon annas stuga.

Det finns inget avlopp. Vatten får du hämta i floden. Teleföretäckningen är rena skämtet så kommunikation sker med komradio. El? Glöm det. Räddningstjänsten rycker enligt vår ryske guide Stepan helst inte ut hit – det är för dyrt, långt och krångligt.

Två dödsolyckor har inträffat de senaste åren. Bland annat en fransk guide som begravdes i en lavin förrförra året. Stepan, konstaterar torrt att »du får hoppas på att dina kamrater kan och vill hjälpa dig om det händer något«.

Ja, det är ganska råbarkat, men om du tycker att världens kanske bästa puder är värt att ta lite risker för så är valet enkelt. Stugan vi bor i är byggd i enklaste möjliga material. Man släpade hit stockar och plywoodskivor med hjälp av militärfordon i början av 2000-talet efter det att några ryska snowboardentusiaster från Irkutsk upptäckte dalen.

Här bootpackade man sig upp innan splitboarden slog igenom på bred front. Idag går fortfarande många ryssar på splitboard medan vår grupp består av enbart skidåkare med alpin turutrustning. Bodde man över i dalen i början av 2000-talet så gjorde man det i tält. Och för några år sedan kom det även några rika ryssar i helikopter för att upptäcka dalen.

Några gånger hör vi faktiskt både helikopter och skoter, men för det mesta lyssnar vi på våra andetag och ljudet som uppstår när skidåkare tar sig fram i lössnö.

Uppför flåsar vi. Utför försöker vi att inte skrika.

Idag börjar ryktet spridas internationellt och snart, bland annat i och med att denna artikel trycks i Skandinavians märkvärdigaste skidtidning, vet hela Skidsverige om att den bästa lössnön, orörda lössnön, hittar man i Mamaydalen. *Call a place paradise, and kiss it goodbye* liksom.

Men det är ju så man jobbar om man skriver för Åka Skidor. Och det är väl, om jag nu ska försvara mig, så kulturer utvecklas. Vi delar med oss av information och så blir världen lite bättre och vi kommer lite närmare varandra. Jag kommer att tänka på ett gammalt arabiskt ordspråk: »Det finns tre saker som inte kan döljas: kärlek, rök och en man som rider på en kamel.« Jag skulle vilja lägga till »lössnö«.

Att inte berätta känns ogint. Jag är nog lite som en fiskmås som känner ett oemotståndligt sug att dela med sig. Måsens skrän signalerar »kom hit, kom hit, här finns det käk«. Mina artiklar förmedlar (i bästa fall) »åk hit, åk hit, här finns torrt och orört«. Jag ser det som en härlig generös inställning. Localsen kanske inte alltid är på min sida.

Vi borde såklart åkt transsibiriska järnvägen men vi flyger via Moskva till Irkutsk. Där får vi skjuts med en minivan, fem timmar ut i den sibiriska vildmarken, mellan Bajkalsjöns södra del och norra Mongoliet.

Sedan knallar vi på skinn, nio kilometer och ett par hundra höjdmeter upp till den svartbyggda plywood-stugan i två timmar. Och ser man på. Allt skryt om denna välbevarade hemlighet visar sig ha en ganska stor sanningshalt. Det fullkomligt vräker ner snö.

När vi installerat oss i den enkla stugan och testat utedas-set sitter vi mållösa och tittar ut genom enkelglaset i den del av stugan som man kan kalla kokvrån. Jag hävdar bestämt att jag ser snötacket bli tjockare för varje minut. Det är minus 14 och snön som faller är larvigt lätt.

Konversationen böljar. Vi umgås på engelska men upphetsningen över kvällens snöfall skickar in både franska, danska, svenska och ryska i konversationen.

Förväntningarna ligger så tunga över sällskapet att de korsande monologerna bara

försiktigt sipprar ur våra mungipor. Vilken jävla snö. Lite som att Winston Churchill förklarar hur champagnepuder skall vara: »kall, torr och djup«.

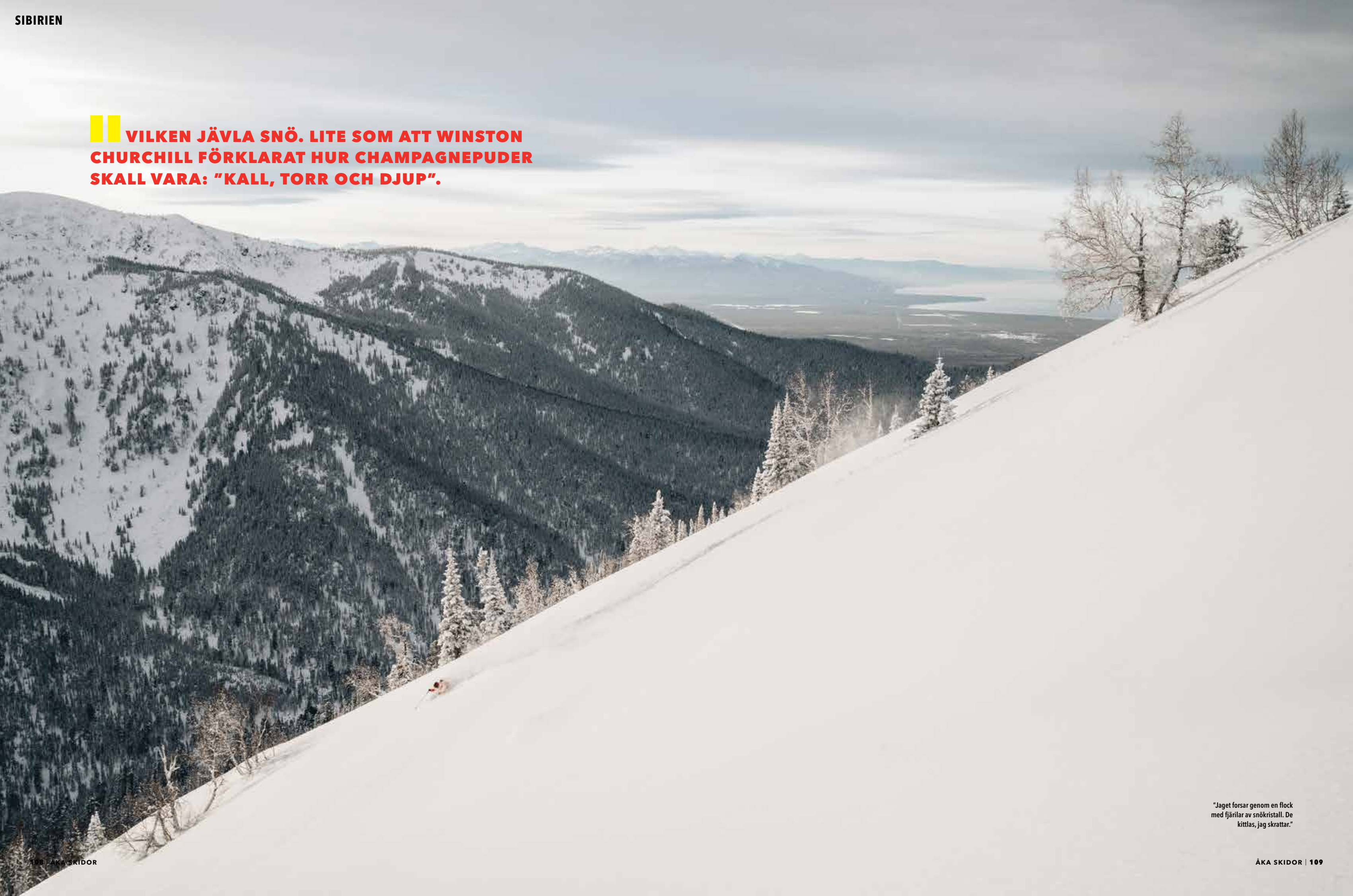
Kaminen sprakar sibirisk fura och på gasspisen kokar en rysk köttsoffa. En flaska vodka går laget runt men alla är försiktiga, rädda att flippa ur och sabba morgondagen. Vi somnar i bastuvarme på loftet. Ihopfösta axel mot axel på lövtunna liggunderlag. Jag sover som ett arsele och kliver upp långt innan soluppgången.

Stugan är helt utkyld men snart har vår kock Sacha slagit eld i kaminen och kokat en mäktig kornmjölsgröt som vi våldäter med tanke på att vi ska huda från efter frukost ända in i skymningen vid fyratiden i eftermiddag, med bara en matsäcksmacka till lunch.

Kaoset när åtta fransmän, en dansk, en svensk och två ryssar ska äta frukost, packa ryggsäckar, klistra stighudar, plocka med pjäxor, leta innerskor och samsas om utrymmet i en stuga snäppet större än en friggebod kan närmast beskrivas som en ormgrop fylld med packade ivriga orangutanger som dansar individuell disco med gigantiska flugfångare i händerna. Det är svårt att vara effektiv. Men snart står alla i givakt utanför stugan och Yannick testat våra transceivers.

OM DU TYCKER ATT VÄRLDENS KANSKE BÄSTA PUDER ÄR VÄRT ATT TA LITE RISKER FÖR SÅ ÄR VALET ENKELT.

VILKEN JÄVLA SNÖ. LITE SOM ATT WINSTON CHURCHILL FÖRKLARAT HUR CHAMPAGNEPUDER SKALL VARA: "KALL, TORR OCH DJUP".

"Jaget forsar genom en flock med fjärilar av snökristall. De kittlas, jag skrattar."

MAMAY | RYSSLAND

Snorkelföret ★★★★★
Lyxdosen ★
Puderhets ★★
Stighudscoefficient ★★★★★
Snökvalitet ★★★★★

RESA & BOENDE
Du tar Transibiriska järnvägen eller flyg till Irkutsk. Därifrån buss, bil, minvan eller taxi till där du knallar (eller hyr skoterskjuts) upp i Mamaydalen.
Guidning, kost och logi (med två övernattningsar i Irkutsk) gick på 1 500 Euro per person. Alkoholhaltig dryck tillkommer. Du tar med allt du behöver för en vecka i en enkel fjällstuga – sovsäck, liggunderlag, sjukt varma kläder, lavinutrustning, rubbet. Det finns inget att köpa i Mamaydalen. easternsnow.com

SKIDÅKNING
Här är det topptur för egen maskin som gäller. Du åker mellan 850 och 1 700 meter över havet, kanske inga imponerande siffror men det är inte mycket skrå och åken följer naturligt i fallinjen. Topografin är i det närmaste perfekt. Halva fallhöjden kan du botanisera i skogen när det är flatljus och snöfall (vilket det givetvis är ofta med tanke på snömängderna).
Det finns ingen officiell snömätning men våra guider hävdar bestämt att månadsskiftet november och december är oöverträffat när det gäller snödjup och kvalitet. Från slutet av december till februari är det ofta för kallt för att för att kunna njuta av skidåkningsen här.

IRKUTSK
Irkutsk ligger vid Bajkalsjöns södra strand, 500 mil från Moskva, har 600 000 invånare och är en av Sibiriens största städer. Den är en viktig militärstad och säte för ärkebiskopen av den ryska ortodoxa kyrkan.
Staden har både inomhus- och utomhusmarknader som inte bör missas. Dessutom är det en skön blandning av folk, en härlig rysk melting pot av kaukasier, armenier, uzbekier, tadjiker, mongoler – rubbet.

FÖRDOMARNA
När vi landar i Irkutsk visar vår chaufför direkt att han har koll på vad vi tror oss ha koll på om ryssar. »Okej, nu sticker vi iväg till det lokala kärnkraftverket som just kraschat och super oss fulla på vodka och brottas med björnar i bar överkropp. Minus 40. Russian style.« Det är väl så en del föreställer sig ryssarna, Jag skulle vilja säga att ryssarna är som folk är mest. Skrapar man lite på den tunna kulturella fernissan är vi såklart ganska lika – fransmän, danskar, svenskar, och givetvis ryssar.

Sista åket för dagen. Ja, faktiskt sista åket på hela veckan.

EFTER DE TVÅ INLEDANDE DAGARNA MED DEN TORRASTE SNÖ JAG RÅKAT UT FÖR SLUTAR DET SNÖA OCH DET KLARNAR UPP. FÖRHÅLLANDENA BLIR MER NORMAL VÄRLDSKLASS.

★★★★

Vi befinner oss på 850 meters höjd i den drygt två mil lång dal där de högsta topparna når en bit över 1 700 meter över havet. Här borde det knappt gå att åka skidor med tanke på medeltemperaturen i området. Men Mamaydalen är speciell.

Här hittar man inte bara ett unikt mikroklimat som ger 10-15 grader varmare väder än i omgivande dalar, här faller också exceptionellt mycket snö. Det som nordamerikanerna kallar *the lake effect* är aldrig starkare än i Mamaydalen. Denna sjöeffekt, denna snökanon, inträffar alltså när kall luft passerar över varmt vatten som ger fukt som fryser till snö. Starkast är effekten under hösten innan isen lagt sig.

Och om jag inte ska bli alltför meteorologisk vill jag bara säga två saker. 1. Bajkalsjön är världens största sjö om man ser till vattenmängden. Det gör att den är extremt varm långt in på hösten. 2. Sibirien har alla köldrekord som finns. Sedan får du själv göra matematiken.

Dalen är så unik när det gäller den rika nederbörden att ryska forskare förra sommaren satte upp en liten forskningsstation för att belägga att det faller såna enorma mängder snö just här. Att lägga till de lyckliga omständigheterna är att dalen är täckt av ett speciellt styvt, högt gräs som visserligen gör det nästan omöjligt att vandra här på sommaren men som gör att snön sitter fast bra i marken, vilket ger förhållandevis lavinsäkra områden. Dessutom är terrängen inte högalpint extrem. Här finns inga glaciärer och lutningen är sällan över 40 grader. Ytterligare dessutom brukar det snöa utan starka vindar.

Kort sagt. Mamay är vänligt mot skidåkare.

★★★★

Dagarna rullar på. Ganska snabbt anpassar man sig till det enkla livet utan rinnande vatten och el från elnätet. Utedass. Hämta vatten i floden. Telefonen används bara som kamera. Sachas mäktiga frukostgröt. Sopporna. Det torra vita brödet. Fett fläsk.

Smetana. Gryn.

Kroppen ställer in sig på hårt arbete och hög förbränning. Vi äter som tonårsgrabbar. Upp i ottan. In med mat i ansiktet. På med skinnen. Sedan turar vi. Ett par timmar upp till högsta topparna. Och sedan oförglömliga orörda åk.

Efter de två inledande dagarna med den torraste snö jag råkat ut för slutar det snöa och det klarnar upp. Förhållandena blir mer normal världsklass. Orört, lätt men inte längre bottenlöst fjärlslätt. Lössnö men inte längre damm. Vi åker åket Tri berezi, det vill säga Tre björkar på svenska. Norra cirkussvängen. Lavincirkusen. Och många åk som ännu inte har något namn. Vi åker med Bajkalsjön i fonden och i väst ser vi mörka snömoln torna upp sig inför nästa snöfall. Jag gillar monotonin. Det långsamma gnetandet uppförs. Av med

Snorkel är ju så 1979 men det fanns ärligt talat stunder då vi på allvar funderade över hur vi skulle få luft.

skinnen. På med mer kläder och goggles. Spänn pjuven, ändra skaftet till åkläge. Ät några tuggor. Ett par klunkar ljummet sött te ur termos. Pumpa ditt puder. Repetera.

Det blir ett jobb, ett jävligt utmanande men tillfredställande jobb. Och sedan på kvällarna sitter vi i den lilla ruffiga stugan och skryter om våra åk. Isolerade. Entusiasmerade.

Jag slänger ut frågan »vilken är den bästa snö ni åkt i«. Fransmännen i gruppen är minst sagt rutinerade lössnöjägare. Val till exempel, är skidlärare (alltså den franska guideutbildade varianten) och jobbar en hel del i Grand Massif och Chamonixområdet. Julianne likaså. Yannick, som samlat ihop denna grupp flänger mellan Kamtjaktka, Japan, Kazakstan, Frankrike och Nordamerika i jakt på lössnö. Philippe, helikopterpilot, som förutom att lyfta skidåkare även åker enorma mängder orörd. Fotograf Jacob Helbig har jagat lössnö i årtal. Och så vidare. Alla i gruppen är överens om de aldrig upplevt bättre snö än den vi åkte de första magiska dagarna i Mamaydalen.

– Colorado, Utah, Japan med flera har har givetvis fantastisk snö. Men inte fan kan man jämföra. Men jag vågar påstå att man i Mamaydalen har den kanske bästa chansen i världen att få åka obegränsat med orörd snö i sån här kvalitet och kvantitet. Gillar man att åka långt bort, uppleva något annat än välordnad turism, gillar man äventyret och vildmarken är det helt logiskt att åka hit, sammanfattar Yannick.

Ingen i stugan säger emot.

Man kan säga att Mamaydalens förutsättningar för utförsåkning upptäcktes för ungefär 20 år sedan. Några snowboardåkare, studenter, från Irkutsk, åkte hit på helgerna för att bootpacka och åka lössnö.

Resan hit gjordes med tåg där man övernattade på vägen i en skola. 24 timmar enkel resa. Sedan knalla upp i dalen med tält, utrustning och bräda. Åka två åk. Supa sig redlös på billig vodka, övernatta och sedan en 24-timmars resa tillbaka till Irkutsk.

De mer välbeställda, de som åkte bil eller taxi och kanske till och med hyrde skoterskjuts upp i dalen ansågs inte lika dedikerade. Det blev liksom en grej att visa hur mycket man ville offra för lössnön, berättar Stepan, vår ryske guide som gjort 15 säsonger i dalen sedan han blev introducerad av sin far, som var alpinist och friluftstok och en av de allra första som åkte utförs här. 2005 byggdes den första stugan. 2008 var Stepan med och byggde den stuga vi bor i. Idag finns nästan 20 stugor i dalen, de flesta dock inte för lössnöjagarboende utan bara vanliga frilufsare samt en och annan skoterdåre. Fram till säsongen 2017-2018 var snöförhållandena här en välbevarad hemlig bland Irkutskborna. Alla ryssar här är inte helt nöjda med att det kommer fransmän, danskar och svenskar till »deras« Edens lustgård. Men det vore en

På långt håll ser det enkla svartbygget ut som en vanlig ombonad fjällstuga.

Val, skidlärare och guide från Chamonixdalen.

överdrift att säga att smockan hänger i luften.

När vi besöker Mamaydalen är det sammanlagt ungefär 45 hudande utförsåkare i området, något som våra guider aldrig varit med om tidigare. Men lössnön räcker till alla. Någon gång stöter vi på andra grupper men det är aldrig uppkört eller trångt.

Fast ordet sprids snabbt. De flesta utförsåkare som upplever de förhållanden som vi prickar in har nog svårt att hålla tyst om det. Hade Mamaydalen haft turistinfrastruktur och bergsräddning hade invasionen varit ett faktum. Men svårtillgängligheten gör att det förmodligen är ett litet paradiset åtminstone några år till.

Vår grupp åker med icke examinerade bergsguider. Stepan är lokal guide och siktar på samarbete med ryska bergsguideorganisationen. Yannick är erfaren lössnöjägare men utan formell utbildning. Flera i vårt gäng är dock franska skidlärare, vilket innebär att de har utbildning och kunskap för offpistupplevelser.

Låt vara att de riktiga UIAGM-bergsguiderna kanske inte är lika entusiastiska över att skidlärarna tar ut klienter på rå offpist, men det är inget jag märker av när jag pratar med Fred Buttard, en fransksvensk »riktig« bergsguide som tagit

**|| VAR HITTAR
MAN EGENTLIGEN
THE GREATEST
SNOW ON EARTH?
JAG TROR MÅNGA
SKULLE FÅ SVÅRT
I ETT BLINDTEST.**

en fransk stighudsgrupp till Mamay samtidigt som vi är där.

Några veckor efter vårt besök i Mamay är svenske bergsguiden Jossi Lindblom här med en helikoptergrupp. Mamay är för bra för att förbli okänt. Det kommer att bli mer folk i Mamay den närmaste tiden, men som sagt, omständigheterna gör att det är få som ids.

Men tillbaka till snön. Det som vi där och då hävdar är världens bästa snö, är den verkligen så bra? Är det skillnad på snö och snö? Är det skillnad på till exempel japansk och nordamerikansk puder? Var hittar man egentligen *The greatest snow on earth*? Jag tror många skulle få svårt i ett blindtest.

Tillfället gör tjuven. Snökristaller formas efter fysikaliska lagar, oavsett landsgränser. Det finns ingen magi i detta. Däremot spelar givetvis temperatur, vind och luftfuktighet in. Även om den subjektiva upplevelsen givetvis är viktigast av allt. Och roligast är det ju när du kan mata orört utan hets, utan att någon annan spårar din nedfart.

Perfekt är perfekt. En bra dag är en bra dag. Men förutsättningarna för orörd puder tidigt på säsongen är goda, mycket goda i Mamay. Så paradisiskt är det. Varken mer eller mindre. ★